

Buda Ferenc

Rendkeresés

– Jegyzetlapjaimból –

A kacagó gerlek. A szüleimé voltak, Ők tartották-gondozták mindkettőt – mióta is? Nem tudnám megmondani. Korábban is volt ilyen madaruk, de az bizonyos: mielőtt Debrecenből idetelepültek volna Kécskére, ez a patyolatfehér gerlepár legalább tizenöt éve már náluk tanyázott. Hozzáadván ehhez az itt töltött esztendőket, húsz év fölött járunk. Szinte valószínűtlenül magas kornak számít ez gerleéknél, külső jelét a vénülésnek azonban nemigen látni rajtuk, bizvást letagadhatnának jó néhányat éveik számából – ha tudnák, mi az a letagadás.

Anyám és Apám távozta óta itt laknak nálunk, kinn az udvaron, az Apám eszkábálta jókora kalitkában. Etetem-itatom őket, összegyűlt potyadékukat kitakarítom, télen a kalitkát letakarom, jéggé fagyott vizüket langyosra cserélgetem.

A tojó minden áldott esztendőben lerakja a tojásait. Kikölteni ugyan már nem tudja, de odaadóan kuporog rajtuk s buzgón, gondosan igazgatja maga alá a száraz fűszálakat, kósza tollpihéket.

A balkáni gerlek háromtagú – *tu-tú-tu* – szavától eltérően az övék csupán két tagból áll: *ku-krú!* Tavasz kezdetétől nyáron át ősz derekáig már kora reggel fölhangzik kedves hangocskájuk. Etetéskor-itatáskor pedig rendszerint vidám kacagással köszöntenek.

Szeretném, ha még sokáig élhetnének.

*

„Gyerekeknek ha kést nem adsz, egyszer sír,
ha kést adsz, kétszer sír.”

Kazak közmondás.

*

A rádió Napközben című műsorában egy óvodás kisfiú beszél a riporternek a *Mortal Combat* („halál küzdelem”) nevű játékról. Szeretni való, kedves kis hangján nagy átéléssel sorolja, ismerteti a humanista szellemű nevelés túlkapásait bizonyára sikeresen ellensúlyozó játék részleteit. E részleteket inkább nem ismételném meg, elég volt egyszer meghallgatnom. Lényegük: a virtuális ellenség leküzdése, megsemmisítése, vagyis az *ölés*. A beszámoló bénult hallgatása közben átnyilall az agyamon: ugyan mi szükség itt titokban tartott, bonyolult,

rádásul roppant költséges eljárásokra egy klónozott különítmény vagy akár hadsereg létrehozása végett? Itt ez az ördögi profizmussal kifundált játék: lelkeleg olyan gyilkológépeket klónoztak a gyerekekből, hogy az csak na! A többi már csupán válogatás, valamint a célnak megfelelő technikai képzés megfizikai edzés kérdése. A kezdeti szakasz pedig pénzbe sem kerül a kiképzőknek, sőt a megcélzott kísérleti alany, illetve a kedves szülő maga fizet érte. No de hallgassuk tovább a riportot:

– Ha mindenkit megöltél, akkor mi van?

– Akkor én győztem.

– Mit mond anyukád, ha győzöl?

– Azt, hogy „ügyes vagy”.

– Szokott-e mesélni anyukád?

– Igen.

– Miről?

– A mortar kombatőr.

Az utolsó riporteri kérdés:

– És a valóságban mikor halunk meg?

– Mi a valóság? – kérdez vissza a gyermek.

Eszembe jut Nagy László válasza a kérdésre: mit üzen a jövőnek, az utókor-nak? „Ha lesz még emberi arcuk, csókolom őket.”

Ha lesz még.

*

Virtuális halálok után egy decemberi fekete hír a valóságból: elhunyt Kiss Tamás, poézisbeli első mesterem. Élt 91 évet. Anyámon kívül elsősorban Neki köszönhetem, hogy költő lett – ha lett – belőlem. (Most eszűdök rá, együtt említvén Őket: születésük s haláluk napja csekély eltéréssel szinte pontosan megegyezik. Ám Tamás bácsi egy évvel később kezdte s hárommal utóbb fejezte be földi útját.) Az első, mind közt talán a legfontosabb szakmai útbaigazítást Tőle kaptam a kezdet kezdetén, tehát még idejében: *versbe egy fölösleges szót se!* Igyekszem ehhez tartani magam. Ha lehet, eladdig, hogy *egy fölösleges verset se.*

*

A Mezopotámiában (mai nevén: Irak) lelőtt magyar fiatalember halála körülményeiről az amerikai hatóságok – s nyomukban persze a magyar külügy illetékesei – hol így, hol úgy köntörfalaznak, akár a goromba csínyen, kirívó illetlenségen vagy áruházi lopáson rajtfogott füllentős kamasz. Napok múltán végül kinyögik: öngyilkos merénylőnek nézték a fiút gépkocsistul, de mielőtt tüzet nyitottak volna rá, figyelmeztető rakétát lőttek ki – úgymond –, hogy álljon meg. Az áldozat arab kísérője szerint nem volt észlelhető semmiféle figyelmeztetés.

Miért átalják bevallani a kendőzetlen igazságot? Hogy ezúttal is tévedtek. Hisz tudjuk, s tudja az egész világ: a megszálló amerikai katonák már eddig is oda-odapörkölték békésen vonuló helybeli csoportra, rőzszeszedető kislányokra, sőt esetenként még egymásra is. Minden háborúban előfordulnak feszültség s

félelem okozta meggondolatlan, elhamarkodott cselekedetek, tévedésből fakadó tragédiák. Vajon ki az igazi férfi, az igazi katona: aki belátja tévedését s vállalja annak következményeit, vagy pedig az, aki mindenáron kibúvót s mentséget keres? Méltatlan, szánalmas dolog ez, kár is rajta morgolódni, hisz a nagy hazugságok hóna alatt törvényszerűen megterem egy-egy aprócska füllentés is. A háború hivatkozási alapjaként fennen hangoztatott terroristáknak s tömegpusztító fegyvereknek színét sem látta senki Irakban, marad hát ürügyként a szuronyhegyen odakínált ajándék: a demokrácia. Valódi céljairól (geopolitikai térnyerés + olaj) Amerika szemérmesen hallgat.

*

Odahazudás, elhazudás. Lássunk egy példát az utóbbira is:

Egy amerikai politikus a napokban nagy hangon kijelentette: „A globális felmelegedés egy nagy szemfényvesztés, amivel bennünket fenyegetnek.”

Kell ehhez megjegyzés?

*

(Elnézést kérek az igazmondó amerikaiaktól. Remélhetőleg ők vannak többen, ha nem is mindenkor ők a hangadók. Politikusok pedig nemcsak Amerikában szoktak hazudni, hanem a világ minden táján. Bizony: nálunk is. Többnyire szemrebbenés nélkül. No de ebből – s belőlük – talán elég is lesz mára.)

*

Még 2003-at írunk. Pillantsunk csak vissza – mondjuk – 20 esztendőnyi távol-
ságra a mából.

1983. Milyen fiatalok voltunk még akkor! Mindössze 47 évesek. Elsőszülött lányunk 24 esztendősen már próbálgatta az önálló életet, a többiek azonban még mindannyian iskolások, tele volt velük a ház. Teleház volt a házuk. (Ó, most kapok csak észbe: az ötéves legkisebbik még iskolába sem járt.)

Ugyanazon év őszén az Írószövetség jóvoltából elutazhattam három hétre Mongóliába. Irdatlan hosszú volt az út odáig még repülővel is, pedig Moszkvában az átszálláskor csak néhány órácskát kellett várakoznom. Hajnaltájt Irkutszk felé közeledtünk már, amidőn a Nap tűzgömbje váratlanul felbukkant a keleti láthatár mögül s látható gyorsasággal emelkedni kezdett fölfelé. Hihetetlen látvány volt. A mongol éjszakák csillagos ege úgyszintén: sem azelőtt, sem azóta nem láttam olyan fényesen tiszta égitesteket magam fölött. Könyveken és emlékképeken kívül egy simára koptatott, hosszúkás kis fekete kavicsot hoztam haza Mongóliából. Egy kirándulás során a Tereldzs folyó medréből szedtem föl. Azóta mindig magammal hordom a zsebemben. Már egészen kifényesedett: a bicskát szoktam élezni rajta.

Hazajövet a visszatérés örömét még egy kedves ajándék is tetézte: kaptunk egy kuvaszkölyköt a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóságától. Érkezésem napjának délutánján ballagtunk át érte a feleségemmel, együtt választottuk ki a kis szukát az alomból, s az ölemben vittem haza. Hogy a veszettségtől megóvja,

régi magyar szokás szerint folyóvízről neveztük el. Sió – ez lett a neve. Húséges, jó kutya vált belőle. Már jó ideje ott pihen fenn a Sopron fölötti hegyekben. Szívroham végzett vele, élt 11 évet.

Még egy vers emlékeztet az 1983. évre. A címe is ez: '83. November harmincadikáról december elsejére virradó éjszaka írtam, s úgy hiszem, eléggé hú tükre annak a kornak s az akkori *közlelki* állapotoknak. Hatvani Dani húzódozott tőle, hogy a *Forrásban* közölje, s én nem is akartam erőltetni, szó nélkül elküldtem Juhász Bélának. Ő aztán aggály és következmény nélkül lehozta az *Alföldben*. (Uramisten: hol van már szegény Béla is!)

*

December 13. szombat, Luca napja. Még fél hat sincsen, de már besötétedett. Az esztendő leghosszabb éjszakáit éljük meg ezekben a hetekben. Valamikor – nem is olyan régen: 10–15 éve – nem éreztem át ennyire a naphiány kedélynyomasztó terhét. A korán elnyugvó Nap híján még a hó vagy a téli Hold derengő fénye is felvidámított. Könnyedén kivártam, hogy az éjszaka egyszer csak zsugorodni kezd, s szinte már láttam is a tavaszt, a fagyok takarodóját, a megújulást.

Manapság csak fél szemem fürkészi a fény várva várt növekedését. A másik a végső sötétségre figyel: nemrég távozott halottaim után.

Persze lehetséges, hogy csak ennyi az egész: az újulás és az avulás korábbi egyensúlya lassacskán átbillen bennem az utóbbi javára.

Javára?...

*

Álmomban nemrég ott jártam a debreceni Honvéd utcában s a vele szomszédos egykori Libakert környékén. Hol van már az a Libakert! Idestova fél évszázada lakótelep létesült a kisajátított zöldséges kertek helyén, az első egyike Debrecenben. Az álombeli helyszín nemigen hasonlított sem az elsüllyedt hajdanához, sem a mostanihoz. Én azonban *tuđtam*: ott járok, ott vagyok.

Megrögzött realistiként továbbra is úgy vélekedem, hogy az álom elsősorban *agytakarítás*. Ám – s ezt a régészek tudhatják legjobban – a hulladékgyödrök tartalmából is sok minden kikövetkeztethető.

*

Vajon miért kelt bennem riadalmat még mostanában is egy villanycsengő váratlanul felhangzó berregése?

Amikor *annak idején* engem kerestek a Hatóság emberei, nem érhetett ilyen élmény. Több okból sem. Először is: érkeztükkor nem tartózkodtam odahaza. De ha otthon tartózkodtam volna, akkor sem villanycsengő jelezte volna jöttüket. Annak a háznak még hagyományos, *igazi* csengője volt. Kinn az utcán meg kellett rántani egy fényesre fogdosott, gömbölyded sárgaréz fogantyút, s a hosszú acélhuzal túlsó végén, benn az udvaron csilingelni kezdett a laprugóhoz rögzített csengettyű. Vidám, világos hangja egyáltalán nem okozott ijedelmet. Sőt: inkább mintha angyalok csendítették volna meg. Vagy legalábbis a fagyaltos.

Némi tünődés után ráeszmélek: ez a csengőfrász bennem jóval később keletkezett, már nagycsaládos korunkban. Havi rendszerességgel a villanyszámlás nyomogatta eltökélten, mással összetéveszthetetlenül a csengő gombját, s előfordult, hogy mi mindannyian odabent lapultunk lélegzet-visszafojtva, mert épp megint nem volt elég pénz a háznál, és szégyelltünk magyarulkodni.

Ma már ez is másképp megy: személytelenebbül. A számlát s a csekket kiküldik postán, s ha túlságosan elmaradsz a befizetéssel, a külföldi tulajdonban lévő áramszolgáltató emberei egy szép napon megjelennek, egyikük mászóvassal fölkapaszkodik az utcán álló villanyoszlopra, s pillanatok alatt leválasztja háztartásodat az elektromos hálózatról.

Ettől fogva pedig nem kell tartanod a csengőfrásztól.

*

Az év utolsó estéje. Távol a család, egyedül vagyok. Nem érzem igazán időbeli határkőnek az év fordulópontját. Fogadalmaim nincsenek, új életet kezdeni nem akarok – épp elég elbajmolódni ezzel a régivel –, így hát legföljebb a mulasztásaimat, összetorlódott tennivalóimat juttatja eszembe ez a nap, a megkezdett s félbemaradt munkákat, s azokat úgyszintén, amelyekbe még bele sem vágtam, ám amelyeket halogatni, elodázni mégsem lehet, mert elfogy az élet.

Közben átbillentünk az új esztendőbe. Vajon mit hoz? Jót-e, rosszat-e? Odakint füst, villanások, harsány durrogás *faluszerte* (elnézést, Kécske *városa*: véletlenül így jött a számra): polgártársaim lelkesen hódolnak a petárdázás primitív szokásának (szórványosan egyébként már napok óta). Amúgy jámbor alaptermészetű kutyám most dühödten ugatva rohángál le-föl, roppantul haragszik a csendháborítókra. Mélyen megértem bosszúságát, legszívesebben magam is ugatnék. Ha volna mivel, tán még harapnék is.

Alig három nap elteltével már meg is tapasztalhatom, mit hoz az új esztendő: egy kiló kenyérért meg a hitvány kis reklámszatyorért, amiben hazahoztam, fizettem összesen kerek 200 forintot. *Természetesen* a többi élelmiszer ára is emelkedett elsejétől, no meg a gyógyszereké, nem beszélve a villanyról meg a gázzal. Ám ez utóbbiak drágulását majd csak a soron következő számlák kézhezvételekor fogom érzékelni. Bosszúságomat így hát tartalékolom.

*

Hosszabb kihagyás után végre ismét leültem az írógép mellé. (A golyóstoll meg a füzet mindig nálam van, a mellé nem kell leülni.) Írni egyébként rendkívül kockázatos dolog. Talán ezért keresek néha valami kibúvót alóla: no, még ezt vagy azt elvégzem, befejezem, megcsinálom, elintézem, helyre rakom, mielőtt nekilátnék. Ezek az elvégzendők egyáltalán nem mondvacsinált tennivalók, de többnyire nem is halaszthatatlanok. Avégett azonban épp kapóra jönnek, hogy a komoly munka kezdetét egy kicsit elodázzam. Valahogy akképpen, mint amikor az ember ott áll nekivetközve egy nagy víz partján, s már jó előre borzong annak hidegétől, ismeretlen mélységeitől s a biztos kapaszkodó hiányától. Ha végül mégis rászánja magát s belelából vagy belevetődik, a mozgás előbb-utóbb

elúzi tagjaiból s lelkéből a borzongást. Ehhez azonban térdig vagy akár derékig benne lenni nem elég: alá kell bukni s meg kell merítkezni, hogy a víz szintje a szív fölé érjen. A szív fölé.

*

Újra olvasom Theodora Kroeber könyvét: *Ishi, az utolsó vadember*. Egy kihalt kaliforniai indián nép utolsó fia, mielőtt maga is végképp eltávozna, belép a huszadik századba, s bölcsen, szelíden szemügyre veszi a modern civilizációt. Életem egyik legszebb, legfontosabb könyve. S egyik legszomorúbb. Jó szívvel ajánlom mindenkinek, aki embervoltunk lényegéről s részleteiről e kusza és baljós jelen időben is hajlandó elgondolkodni.

*

Gyakran álmodom mostanában éjszakánként. Álomképeim rendszerint homályosak, szakadozottak, foszladozók, s többnyire az ébredés utáni első percekben kifakulnak az emlékezetemből. Néha azonban előfordul egy-egy összefüggő jelenetsor is. Legutóbb például első álmomban ott jártam valahol az orosz Távol-Keleten, s egy ismeretlen ember társaságában nekiláttam átúszni az előttem kitaruló csendes, sima vizű tengeröblön át Kína területére. Egy kis idő múltán az ember eltűnt, ám én ezen nem csodálkoztam, csak tempóztam tovább. A sűrű növényzettel borított magas parthoz érvén kezemet a cserjék, bokrok közé nyújtva ki akartam kapaszkodni a vízből. Ekkor az egyik bokor alatt egy valószínűleg korábban levágott tiszafa- vagy inkább cédruság göcsörtös, száraz darabkáján akadt meg a tekintetem. Körülbelül másfél arasznyi lehetett. Kipiszkáltam az agyagos földből, ahová félig-meddig be volt ékelődve, s magamhoz vettem, hogy majd hazahozom. Ekkor odafent megjelent egy fegyveres férfialak, minden bizonnyal egy határőr. Sötét színű, vasszürke zubbony volt rajta, a fején ellenzós, lapos sapka. Én szorosán a padmalyos part alá húzódtam előle. Igen ügyelnem kellett, hogy föl ne figyeljen rám, s ez egyre nehezebben sikerült, mivel közben horkolhatnékam támadt. Hogy zajt ne üssek, nyitott szájjal kezdtem lélegezni, ám visszafojtott szuszogásom minden igyekezetem ellenére ismét átcsapott horkolásba, s a tulajdon horkolásomra aztán csakhamar föl is ébredtem. Nyitom a szemem: sem a tengeröblől, sem a kínai határőr sehol. Sajnálatomra az emlékebe megszerzett darabka cédruság is odaát maradt. Volt már a korábbi évek során is néhány hasonló veszteségem. Csak ennél nagyobb kár ne érjen.

*

(Egy másik álmomban *ismét* élt Apám. Nem *még mindig*. *Ismét*. Talán Anyám is...)

*

E lassacskán teletegő füzetek tartalma nem egyéb, mint puszta nyersanyag, méghozzá nagyon is nyers. Egy részüket valószínűleg sohasem adom ki a kezem

alól. Amit pedig mégis, azt előbb rendbe kell tennem, le kell takarítanom-tisztogatnom. Hisz egy szál répát vagy egy fej káposztát sem rakunk asztalra azon állapotában, ahogy a földből kihúztuk. Úgy legföljebb csak a kecske elé való. Vagy még az elé sem. Az emberek pedig kiváltképp különbet érdemelnek. (Még ha nem is jut ki nekik mindenkor érdemük szerint.)

*

Keddre szinte az utolsó fillérünkből is kifogytunk. A nyugdíj még messzi, honor pillanatnyilag nem várható sehonnan. Még a múlt héten meghirdettem az autót, hétfőn jelentkezett is rá egy érdeklődő. Mennyi az ára? Ennyi. Sokallta. A telefonszámát azért itthagya: ha meggondolnám magam. Ma utánaszóltam: engedek az árból. Jött, fizetett, elvitte. Ugyanannyit kaptunk érte, mint amennyiért a nyáron vettük. (Ez az összeg persze ma már nem ér annyit, mint tavaly.) Átmeneti megkönnyebbülés: tovább bírunk araszolni. Igaz: mától fogva csak gyalogszerrel. *Legföljebb ha omnibuszon.* Nagy szükség volt a kocsira, szükség lenne rá tovább is, ám a pénzre még nagyobb a szükség: élni kell, s azért, hogy élhessünk, fizetni kell, Ádám fiunk pedig hamarosan házasodik, arra is pénz kell. Enyhe nosztalgiával gondolok rá: ezt az autót – legalábbis akkor, amidőn nem volt meghibásodva – valóban jó volt vezetni. Aztán kiverem a fejemből. Hisz a kerékpár még mindig ingyen gurul, s ritkán éri olyan baj, amit magam helyre ne tudnék hozni.

*

Meg vagyok akadva ezekkel a járművekkel. Kora reggeli álmomban például Kecskeméten – valami népünnepély során – forgalomba állítottak egy sárga vilámost. Az ünnepi hangulatot tetézendő ezenfelül még foszlós kalácsszeleteket, mindenféle süteményt s italokat, például *kvászt* is kínálgattak a sokadalomban. Ez utóbbit meg is kóstoltam. Jóízú volt, bár a szokástól eltérően meleg. Találkoztam futólag ismerősökkel is, ám közülük egyedül Kozmács Pistára emlékszem. (Vele valóban ideje volna már egy jót beszélgetni.)

(Kvászt egyébként első moszkvai utam alkalmával ittam először; ennek az idén tavasszal lesz 35 éve. Az utcán árulták, csapra ütött kerekes hordóból, poharanként pár kopejkaért. Ízlett akkor is, jó hideg volt, enyhén szénsavas, kellemesen savanykás. Hogy azóta ittam-e? Alig hiszem. Kumiszt azt igen, nem is kevésszer: Kirgiz-, Kazakföldön. Meg Mongóliában. De kvászt, azt hiszem, azóta csak ma reggel. Álmomban.)

*

Tudatomban – mint gondolom sokunkéban – a bácskai föld mindig is úgy élt, mint az acélos búza hazája. Amidőn aztán az előző évtized derekán – még a múlt században – életemben először (s azóta is utoljára) a Vajdaságban jártam, nyomban szemet szűrt, hogy alig látok itt-ott búzaföldeket.

– A balkáni háború rávágta az ajtót a kenyérgabonára – magyarálták helybéli ismerőseim. – Rendszeres felvevőpiaca nincs, tárolni költséges, ráadásul a táro-

lók befogadóképessége is szűkös, így hát érdemesebb kukoricát vetni helyette: a kukorica megáll a disznóban, a disznó meg a hűtőládában.

S a tengerként hullámzó búzatáblák helyét hatalmas kukoricások foglalták el. A *hatalmas* jelző a bevetett területekre s a földből kisarjadt növényegyedekre egyaránt ráillik. Életemben ekkora méretű tengeriszárazakat soha sehol nem láttam: 3–3,5 méternyi magasban lobogtatták daliás címerüket, tővastagságuk akár egy erős férfi csuklója, a buján zöldellő levelek tövében pedig a vörhenyesszőke bajusz 3–4 akkora cső hegyiből kunkorgott elő, mint az alsókarom. A bácskai televény szemlátomást ennek a tengerentúli jövevénynek is kedvére vált s javára szolgált.

Kell-e csodálkoznunk rajta, hogy ezt a dús vidéket a mi szerb szomszédaink is olyannyira megkedvelték?...

*

A Forrás és az Ars Nova énekegyüttes közös fellépése a Nemzeti Színházban. Népes közönség, nagy siker. Ádám fiammal kettesben előadtuk az *Össztáncot*. Jobban össze kell még csiszolódnunk, bár így is szépen megtapsolták. Sok év után ismét találkoztam Juhász Ferencsel: felesége s kisebbik leánykája társaságában jött el az estre. Másodszeri – 56 utáni – pályakezdésem idején jó szóval, biztatással nagyon sokat segített rajtam, legelső kötetem útját ő egyengette, a másodiknak a szerkesztője is ő volt. Kettejük közléről szemlélt ragyogása – az övé és Nagy Lászlóé – jó ideig elfödte előlem a kortárs költők legtöbbszörének a fényét. A ragyogás azóta sem szünetel, ám az idő távlata a többiekét is rég előhívta, s jó tudnom: micsoda csillagos égbolt feszül fölünk. Az előadás után összeöleleztünk. „Jól vagy-e? Dolgozol-e?” – tudakolta, s a hangjából, tekintetéből kiéreztem: valóban érdekli, mi van velem. Egy pillanatra átsuhant rajtam: huszonnégy éves vagyok, ő meg harminckettő.

Rég volt, szép volt.

De ami szép volt, az ma is szép.

*

Egy arab halász szavai egy riportfilmben:

– Könyörgünk Allahnak, s Ő ad nekünk hol többet, hol kevesebbet.

A „modern” felfogás ott vezet tévútra, zsákutcába, esetleg szakadékba, hogy mindig csak többet akar. Még többet. E tekintetben az egymástól merőben különböző eszmékre hivatkozó társadalmak is nagyjából közös nevezőre jutnak, hisz törekvéseiket a mohóság határozza meg. A termelés fokozása. A fogyasztás növelése. A gazdasági és katonapolitikai befolyás kiterjesztése. Népek leigázása: fegyverrel, haddal, központosított energiaelosztással, működő, ill. kivont tőkével, piaci kínálattal, üveggyöngyökkel, mézesmadzaggal. A természet leigázása – természetesen az emberi társadalom érdekében. A nemzet érdekében. Mindannyiunk érdekében. S az emberek mindezt elfogadják. Beletörődnek. Megszokják. Utóbb már igénylik, sőt követelik. Mert tudják, hogy kijár nekik minden: a komfort, a kínálat, a távirányító s az üveggyöngy. No meg a mézes-

madzag: a jövő ígérete. S a látszatjavakért meg a látszatszabadságért a rabszolgalétet is hajlandók élethossziglan elviselni.

„...elosztásra tömény édességet vagdal a bárd, s átváltoztak a béklyók cukorral cifra pereccé.”

(Nagy László: *Medvezsoltár*)

*

Egyik korai víz-élményem – *élményfürdő* – a tízéves korom előtti időkből: Alsó-Józsán a régóta felhagyott, tágas, nagy vályogvető gödör zöldes színű, átlátszatlanul sötét vize, alján a féllábszárig érő, sűrű, büdös, fekete iszappal. Szemközti partján – ha jól emlékszem – bodzabokrok meg lankadt levelű akácok álltak, az innensőt pedig foltokban terjedő s a talajszintig letaposott porcsinkeserűfű borította. Napközben a közeli udvarokból kieresztett kacsák úszkáltak ide-oda benne, fürgén, céltudatosan portyázva-kutakodva ehető zsákmány után. Mulatságos látvány volt, ahogy egyikük-másikuk fejjel a víz alá bukva meredeken az ég felé emeli a fenekét. Amulattal töltött el, hogy a piszkos víz nyomtalanul legördül róluk, anélkül, hogy a legparányibb foltot hagyná hófehér tollazatukon. Kész csoda volt ez a szememben, jöllehet az idő tájt már ismertem e jelenség okát, hisz magam is gyakorta megfigyeltem, amint a libák s a kacsák – *rucák* – tollászkodás közben gondosan, aprólékosan végigkenetik minden elérhető porcikájukon a faroktömirigyből származó zsiradékot. Mi, embergyerekek hójával voltunk az efféle vízhatlanító anyagnak, sőt még csak úszni sem tudtunk, mégis módfelett vonzódtunk ehhez az igazi tóra emlékeztető képződményhez. A felszíne alatt rejtőző piócák, csíborok meg a levegőből zizzelve ránk telepedő bögölyök sajgó csípésein kívül egyéb veszélyt nem tartogatott számunkra: mélyebb helyeken is legfőljebb nyakig, mellközépig ért. Langyos-hús vize jólesett a nyári hőségben, alábukva még a bűvárúszást is utánozni lehetett benne. Az igaz: lubickolás után alaposan meg kellett tisztálkodni kútvízzel is, különben napokig ott bűzlött rajtunk a szabadvízben fürdés átható emléke.

Évekkel, évtizedekkel később aztán úsztam a Hortobágy folyóban, a Bodrogban, Tiszában, óvakodva a Dunában, sokszor és hosszan a Balatonban, egy november eleji szeles, hideg napon a burgaszi kikötő mólója mellett még a Fekete-tenger sós vizébe is alámerültem. A kezdet azonban ez volt: az alsó-józsai kubikgödör.

Vajon van-e, maradt-e még esélyem az Óceánra?

2003. ősz vége – 2004 tele